

Ivanečki kraj kroz povijest

Povijest Ivanca

Postanak Ivanca povezan je s redom Svetog Ivana Jeruzalemskog, Fratres hospitalis sancti Johannis Iherosolimitani, poznatijeg pod nazivom – ivanovci. Ivanec je ime dobio po kapeli Sv. Ivana Krstitelja koju su ivanovci podigli na području današnjeg Ivanca. Prvobitni naziv naselja glasio je općina Svetog Ivana, a tijekom vremena ostali su toponimi Ivanec i Ivančica.

1201. godine uz posjed zagrebačke biskupije Jalkovec spominje se "selo ivanovaca" (villa hospitalariorum) iz čega se pretpostavlja da su ivanovci već u 12. stoljeću posjedovali kompleks oko Ivančice i Ivanca.

Ivanovci se u ivanečkom kraju spominju i u povelji Bele IV iz 1238. godine. Njihovi su se veliki posjedi nalazili na planini Ivančici i podno nje. Sjedište im je bilo u utvrđenom gradu Beli (danas Pusta Bela). Posjed ivanovaca, osim Bele, imao je nekoliko manjih gospodarskih jedinica u Cerju, Jurketincu i Ivancu. Punikve se kao posjed spominju već 1304., a Cerje Tužno 1306. godine.

Sam Ivanec prvi puta se spominje u povelji ivanovca Ivana Paližne ml., priora belskog. Ova povelja izdana je 22. lipnja 1396. godine, a sačuvana je u prijepisu Alberta de Naghmihala, priora vranskog i bana Hrvatske i Dalmacije iz 1421. godine.

Povelja nije samo prvi spomen Ivanca, nego i dokaz da je Ivanec kao naselje postojao i prije njegova pisana spomena. Ivan od Paližne spominje naselje kojemu su neki neprijatelji oteli slobostine i isprave i koje je zbog toga pretrpjelo dosta štete. Nakon odlaska ivanovaca iz Hrvatske, čiji je red ukinuo papa Inocent VII. 1405. godine, na početku 15. stoljeća belski posjed prelazi u svjetovne ruke.

Od 1439. godine prvi svjetovni vlasnik belskog posjeda bio je hrvatski ban Matko Talovac, a od 1446. Jan Vitovac i njegovi sinovi. Ugarski kralj Matija Korvin konfiscirao je 1480. godine velike posjede nepokornih velikaša, među kojima je bila i Bela. Njegov sin, zagorski knez Ivaniš Korvin, oko 1500-te godine prodaje belski posjed mađarskoj grofovskoj obitelji Petheö de Gerse uz zalog od 5600 dukata.

Ivanec u posjedu obitelji Petheö de Gerse

Obitelj Petheö de Gerse vladala je Ivancem do 1738. godine. Ivanec je bio njihovo upravno i gospodarsko središte, a Bela je polako gubila svoj značaj. Uz povoljan položaj, veliku naseljenost, plodne oranice i grada–tvrđave kojeg je sredinom 16. stoljeća podigla obitelj Petheö de Gerse, Ivanec se razvio u centralno mjesto cijeloga kraja, a takav status zadržao je do danas.

O postojanju utvrđenog grada u Ivancu prvi puta saznajemo iz banskog naloga iz 1558. godine kojim je u posjed uvedena Fraksija Choron, nakon parnice koju su braća Petheö de Gerse vodili s plemićem Tomom Salajem.

Razlog za gradnju utvrde vjerojatno su bili sve češći prodori Turaka, pa je svako vlastelinstvo trebalo okružiti obrambenim zidom ili zdanjem gdje bi se stanovništvo moglo zakloniti i braniti se. Kralj Ferdinand izdao je obitelji Petheö 1564. godine darovnicu u kojoj potvrđuje prvotno vlasništvo i u kojoj su nabrojana sela i naselja Rusakovec, Završje, Lovrečan, Lukavec, Vitešinec, Gačice, Margečan, Seljanec, Ivanečki Vrhovec, Šaturnjak, Punikve, Prigorec, Ivanec, Vuglove i Stažnjevec. U istoj darovnici spominje se da je kaštel iznova izgrađen, pa se može zaključiti da je izgrađen iz nekog urušenog zdanja.

Arheološka istraživanja provedena prije nekoliko godina na lokalitetu Stari grad otkrila su ostatke utvrde obitelji Petheö de Gerse, ostatke kapele Petheövih u istočnom obrambenom zidu, ali i ostatke starije kapele Sv. Ivana Krstitelja u dvorištu grada. Ova kapela se prvi puta spominje u vizitaciji 1649. godine, a 1674. godine bila je porušena.

Prema pronađenim ostacima kapela pripada gotičkom razdoblju, a u njezinu zidu pronađen je ulomak rimskog nadgrobno spomenika s prikazima muških likova odjevenih u patricijsku odjeću. Kapela je građena dijelom od fino obrađenog kamena, a dijelom od kamena lomljenca, pa se može zaključiti da je na ovom području postojalo starije zdanje od kapele, čiji je materijal upotrijebljen za njezinu gradnju.

Stari grad Ivanec bio je obrambeni kaštel koji se sastojao od 4 krila koja su se kružno zatvarala. Od okoline je bio odijeljen dubokim opkopima vode iz Bistrice, a u kaštel se ulazilo preko mosta iznad grabišta punog vode.

Nakon smrti Ivana Petheö, posljednjeg muškog potomka obitelji Petheö de Gerse 1728. godine, posjedom upravlja njegova udovica Barbara Falussy. Nakon njezine smrti 1730. godine posjed prelazi u kraljevsko vlasništvo. Kralj Karlo IV 1740. godine prodaje imanje Ladislavu Erdödy Novomarofskom koji obnavlja vlastelinsko gospodarstvo, u opkope oko grada dovodi vodu, sagradio je drugi sprat i dogradio ivanečki kaštel.

No, Ivanec nije trajno ostao u vlasništvu Erdödyja jer su ženske nasljednice obitelji Petheö de Gerse 1763. pokrenule parnicu smatrajući da im je neopravdano oduzeto vlasništvo, budući da su njihovi preci kupili posjed novcem, a nisu ga dobili na dar darovnicom. Spor oko nasljedstva je trajao čak 54 godine, odnosno do 1817. godine kada je nasljedstvo obitelji Petheö de Gerse razdijeljeno na 15 plemićkih porodica rodbinski vezanih s obitelji Petheö.

Ivanec je došao u posjed baruna Adama Peharnika-Hotkovića, koji ga u nasljedstvo ostavlja svojoj kćeri Katarini, udanoj za ivanečkog odvjetnika Nikolu pl. Fallera. Njihova kćer Marija udala se za Filipa pl. Šarlaja. Ona po majci nasljeđuje kaštel Ivanec, zemljišta i šume. Šarlajevi su 1867. godine cijeli posjed s gradom prodali Ladislavu Kukuljeviću, sinu Franje Kukuljevića koji je baštino dobro Ivanečka Kaniža sa šumama i zemljom, gdje podiže manju ladanjsku kuriju i gospodarske objekte.

Ivanec u posjedu obitelji Kukuljević – Sakcinski

Ladislav Kukuljević je konačno uredio ivanečki stari grad, a dobro uhodano vlastelinstvo ostavlja nećaku Božidaru Kukuljeviću, sinu povjesničara Ivana Kukuljevića – Sakcinskog. Božidar je prostor zapuštenog ribnjaka i livadu pretvorio u engleski perivoj, a danas park u Ivancu.

Njegov sin Radovan zbog dugova ustupa većinu posjeda dr. Josipu Šabanu, koji za saniranje duga rasprodaje posjed od kojeg ostaje samo dvorac s perivojem, mlin i nešto šuma.

Dvorac je stradao u II. svjetskom ratu. Zapaljen je 1943. godine i u požaru teško oštećen. Oštećeni dvorac i ostatak posjeda nacionaliziran je 1946. godine. Tadašnje vlasti nisu imale razumijevanje za obnovu dvorca pa je izložen propadanju, a 1959. godine srušene su preostale dvije kule.